Žvalgymai atliekant geologinius tyrimus suteikė nedaug informacijos apie kultūrinio sluoksnio datavimą – grąžtu buvo iškeltos tik itin smulkios keramikos šukės. Didžiausia tiriamajame objekte vykusių geologinių tyrimų nauda archeologijai – nustatyti kultūrinio sluoksnio storį. Sužinota, kad jis yra storesnis nei fiksuotas perkasose ir anksčiau tirtuose šurfuose – viršija 4 m storį. Tai gali būti susiję su tuo, kad pastato kieme yra vykę didelių žemės kasimo darbų, veikiausiai įrengiant požeminius inžinerinius tinklus, tačiau tos trasos nepažymėtos dabartiniuose planuose. Šių darbų metu stipriai apardytas kultūrinis sluoksnis, o šis faktas buvo fiksuotas ir 2021 ir 2022 m. vykusių tyrimų metu.

Detalieji tyrimai sklype Didžioji g. 36, Vilniuje, atlikti tiriant 3 perkasas, žvalgymai – gręžiant 5 gręžinius, bendras tirtas plotas – 12,5 m^2. Kultūrinis sluoksnis tirtosiose vietose datuojamas XVI–XXI a., jis yra iki 4,6 m. storio. Aptikta santykinai nedaug minimu laikotarpiu datuojamų radinių. Tyrimų metu fiksuoti trys akmenų grindinių lygiai, atkasti pastato skirtingų korpusų pamatai, identifikuota medinio vandentiekio trasa. Ateityje archeologiniai tyrimai šiame objekte būtini.

36 Didžioji Street

In 2023, archaeological excavations resumed at 36 Didžioji Street, situated in the central part of Vilnius Old Town, near the Town Hall. The excavations comprised 3 small trenches, placed in areas of interest to geologists (Fig. 1). The soil extracted during the borehole insertion process was also examined. At least 3 distinct levels of pavement were identified. The latest pavement probably dates to the Soviet period and may have served as a base course for the asphalt that still partially covers the courtyard today. The other pavement levels date to the 18th–19th centuries and the first half of the 16th–17th centuries, and correspond to the surface level of those periods. Trench 3 uncovered a wooden water supply pipe oriented in the E–W direction and dating no earlier than the late 18th century. An iron joint for connecting wooden pipes was found in the fill around it. The earliest horizon of the cultural layer dates to the 16th century. The cultural layer measured around 1.8 m in thickness, except in various cuts, where it reached up to 4.6 m in thickness. Features cut into the sandy natural layer were found, along with the remnants of wooden structures. The site yielded a relatively small number of finds, which enabled more precise dating of the cultural layer and the redeposited and mixed fills.

Atas Žvirblys,
Vismantas Muralis

Didžioji gatvė 3

2022 m. rugpjūčio–2023 m. rugpjūčio mėnesiais Didžiojoje g. 3 atlikti detalieji tyrimai. Jų metu tyrinėtas 41 m^2 plotas, o kitais metais, kai buvo demontuota šiluminė trasa, likęs netirtas apie 12,26 m^2 plotas. Bendrai visiškai ištirta apie 53,26 m^2 (1 pav.).

Sklype Didžioji g. 3 seniausias mūrinis užstatymas datuojamas XV–XVI a., o rašytiniuose šaltiniuose seniausias mūrinis užstatymas minimas 1559 m. Šiuo laikotarpiu čia susiformavo dvi posesijos prie Didžiosios gatvės. 1610 m. didžiojo Vilniaus gaisro metu sudegė mediniai valdos statiniai. 1656, 1668 ir 1685 m. minimos įvairios rekonstrukcijos. Gaisrai posesijoje vėl vyko 1737, 1748, 1757 ir 1760 m. Pastato kapitalinis remontas atliktas 1999–2000 m (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 400–404).

Tyrinėjimų vieta yra uždarame kiemelyje sklypo pačiame V gale ir ribojasi iš karto su 3 kitomis istorinėmis posesijomis, kurios dabar sutampa su sklypais Didžioji g. 1, 7 ir Gaono g. 6. XVIII a. viduryje čia stovėjo ūkinis pastatas, priklausęs posesijai Gaono g. 6, jis buvo pačiame posesijos R gale. 1808 m. Vilniaus plane kiemelis pažymėtas kaip priklausantis jau Didžioji g. 7 esančiai posesijai 200 (pagal 1808 m. Vilniaus planą). XIX a. pabaigoje–XX a. pradžios išplėtus sklypo Didžioji g. 3 gatvės ir kiemo korpusus, kiemelis pateko į Didžioji g. 3 sklypą, tačiau jokio užstatymo čia nebuvo pažymėta ar aprašyta. Surinkta informacija rodo, kad kiemelis visą laiką buvo skirtingų posesijų galinė dalis, kurioje geriausiu atveju galėjo stovėti vienaaukščiai ūkinės paskirties pastatai.

Sklypas nuo 2007 m. ne kartą tyrinėtas archeologų, tyrimų rezultatai plačiai aprašyti ir šiame leidinyje (*ATL 2007 metais*, 2008, p. 575; *ATL 2016 metais*, 2017, p. 350–352; *ATL 2017 metais*, 2018, p. 387–390; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 400–404, 653; *LIIR*, f. 1, b. 7198, p. 20–31; *ATL 2019 metais*, 2020, p. 378–381). Išsamiausi tyrinėjimai atlikti 2016–2017 m. vadovaujant G. Jonučiui ir L. Girlevičiui, tuomet per dvejus metus detaliai ištirtas 346,5 m^2 dydžio plotas. Tiriant sklypo V dalyje esančius rūsius užfiksuotas XVII a. ir ankstyvesnis kultūrinis sluoksnis, 3,7x3 m dydžio ūkinė duobė, sutvirtinta medinėmis konstrukcijomis, surinkta XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių. Kieme tirtose perkasose užfiksuotas 1,6–2 m storio XIV ar XV–XX a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 350–352; *ATL 2017 metais*, 2018, p. 387–390). 2022 m. vykdant V dalyje esančio kiemelio tyrimus tirta apie 53,26 m^2. Šie tyrimai buvo 2021 m. pradėtų kasinėjimų tąsa, buvo tyrinėjami tik viršutiniai XX a. datuojami sluoksniai. 2022 m. pradėjus kasinėjimus, iš pradžių taip pat buvo tiriami

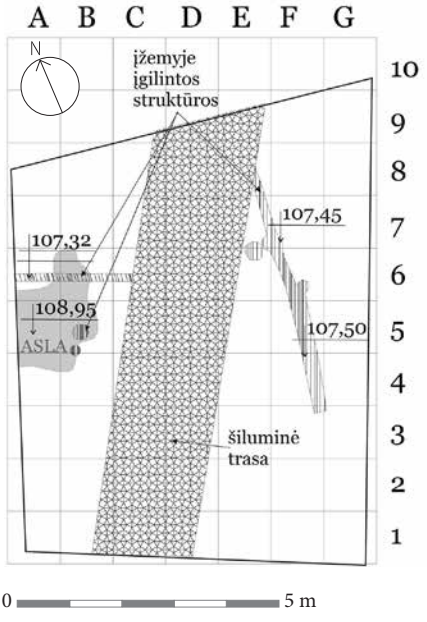

1 pav. Tyrimų planas. A. Žvirblio brėž.
Fig. 1. Area plan.

XX a. horizontai. Įgilinus apie 50 cm, H_{abs} 109,05–109,20 m gylyje pasiekta šiluminė trasa, kertanti skersai visą kiemelį. Kadangi nebuvo sąlygų jos demontuoti, tyrimų metu ji palikta, o kasinėjimai vykdyti abipus jos. Šių tyrimų metu nustatyta, kad kiemelyje kultūrinis sluoksnis susiformavo šešiais chronologiniais etapais, kurie daugelyje tiriamo ploto kvadratų sutapo su 6 ryškiais kultūrinio sluoksnio horizontais.

Šeštam etapui skiriamas H_{abs} 109,40–109,90 m tyrinėtas fragmentiškai išlikusių stambių griuvenų sluoksnis su XIX a. radiniais. Sluoksnis žymi XIX a. vykusius ūkinio pastato griovimo darbus. Po griuvenomis kv. 3–4A–B ir fragmentiškai kv. 5–6A, H_{abs} 109,20–109,66 m fiksuoti stačiai sudėtų barokinių plytų grindų fragmentai arba jų griuvenos (2 pav.). Architektūriniai tyrimai parodė, kad tai antrinio panaudojimo plytų struktūra, kuri priklausė

2 pav. Aslos paviršius ir antrinio panaudojimo plytų grindų liekanos virš jos kv. 3–5A–B punktyru apibrėžtas XVII a. paskutinio trečdalio–XVIII a. I pusės sluoksnis iš ŠR. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 2. Earthen floor and the fragments of recycled-brick floor above it in grid square Q3-5A-B, viewed from the NE. The layer dating from the last third of the 17th century to the first half of the 18th century is marked by a dashed line.

3 pav. Kv. 4A–C pjūvio vaizdas iš PV, po asla punktyru apibrėžtas XVII a. I pusės paviršius. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 3. The cross-section of grid square 4A–C, viewed from the SW. The dashed line below the earthen floor indicates the surface dating to the first half of the 17th century.

XVIII a. viduryje–pabaigoje čia stovėjusiam ūkiniam pastatui.

Penktam etapui skiriamas kv. 4–6A–B, H_{abs} 108,80–108,95 m gylyje atidengtas plūktos aslos paviršius (3 pav.). Jame buvo matyti suplūkto skiedinio, smulkių akmenukų. Užfiksuota, kad išlikęs netaisyklingos konfigūracijos 2,3x1,5 m dydžio plotas. Tiriant kultūrinį sluoksnį virš aslos nustatyta, kad ji užpilta 15–20 cm storio pilkos žemės su degėsiais sluoksniu, kuriame buvo smulkių XVI a. II puse–XVII a. datuojamų buitinės keramikos fragmentų, gyvūnų kaulų, Jono Kazimiero Vazos šilingas su 16?? m. data, švininė plomba ir vientisa balto molio pypkė, kuri pagaminta Nyderlanduose apie 1655–1680 m. (4 pav.) Užfiksuota asla galėjo būti XVII a. II pusėje pastatyto ūkinio pastato viduje, o virš jos fiksuoti horizontai su degėsiais žymi

XVII a. paskutiniame trečdalyje–XVIII a. I pusėje (1737, 1748 m?) čia vykusius gaisrus ir šios kiemo dalies apleistą būklę.

Ketvirtam etapui skiriamas šalia aslos ir po ja, H_{abs} 108,30–109,15 m tirtas 45–65 cm storio stambių griuvenų sluoksnis. Ant griuvenų paties paviršiaus aptikti trys apytiksliai XVII a. II–III ketvirčiais datuojami vientisų pypkių vamzdeliai, kurie rodo, kad griuvenos čia supiltos apie XVII a. vidurį, jos žymėjo suformuotą naują žemės paviršių. Tiriant pačias griuvenas surinkta pavienių XVI a. II pusės–XVII a. I pusės radinių, tarp jų vertas paminėjimo vario lydinio dėžutės dangtelis su pavaizduotu karūnuotu dvigalviu ereliu ir inicialais *AZ* (5 pav.).

Trečiame etape ten pat po griuvenomis, H_{abs} 107,80–108,55 m fiksuotas 20–70 cm storio juodos žemės sluoksnis su pavienėmis smulkiomis rausvomis griuvenomis, kuriame surinkta XVI a. II puse–XVII a. datuojamos buitinės ir statybinės keramikos. Taip pat gausiai surinkta įvairių metalinių dirbinių: antpirščių, plombų, apkaustų, sagų, monetų, sagtelių, kulkų ir viena pailga varinė plokštelė užapvalintais galais, kuri, spėjama galėtų būti tabaki-

4 pav. Vientisa pypkė, apie 1655–1680 m., Nyderlandai. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 4. A complete Dutch pipe, circa 1655–1680.

5 pav. XVI a. pabaigos–XVII a. vidurio dėžutės dangtelis. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 5. The lid of a box (late 16th–mid-17th century).

6 pav. Tyrimų metu aptikta keramika. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 6. A selection of pottery.

0 5 cm

7 pav. XVI a. pabaigos koklis. A. Žvirblio nuotr.
Fig. 7. Late-16th-century stove tile.

nės dangtelis. Iš informatyviausių metalinių radinių buvo Žygimanto Vazos Rygos šilingas (1622 m.) ir Jono Kazimiero Vazos šilingas (16?? m.). Užfiksuotas horizontas žymi XVII a. I pusėje–viduryje besiformavusį žemės paviršių.

Antrame etape H_{abs} 107,60–108,13 m fiksuotas 30–50 cm storio juodos žemės virš įžemio sluoksnis, kuriame surinkta XV–XVII a. buitinės keramikos (6 pav.) ir gyvulių kaulų, kurių dauguma priklausė galvijams. Taip pat rasta plombų, kulkų ir kitų metalinių dirbinių fragmentų, taip pat Jono Kazimiero Vazos šilingas su 1661 m. data. Netikėčiausias radinys – sveikas XVI a. pabaigos plokštinis koklis, puoštas keturiais įdubusiais kvadratais ir padengtas žalia glazūra (7 pav.). Šis ir kiti vėlyvi radiniai rodo, kad šioje vietoje XIV–XVI a. lėtai besiformuojantis žemės paviršius buvo intensyviai perkasamas XVII a. I pusėje–viduryje. 2023 m. demontavus šiluminę trasą, po ja tirti analogiški archeologiniai sluoksniai. Aptikta glazūruotų koklių, buitinės keramikos fragmentų.

Išanalizavus 2022–2023 m tyrimų rezultatus, paaiškėjo, kad įžemio viršutinis horizontas užfiksuotas H_{abs} 106,90–107,70 m. Jį preparuojant išryškėjo 9 įgilintos struktūros, kurios galbūt žymi čia buvusių tvorų ir stulpaviečių vietas, taip pat ir taip ankstyviausią šios kiemo dalies apgyvendinimo etapą. Preparuojant struktūras rasti 4 neglazūruotos keramikos fragmentai, du iš jų susiklijavo į vieną dubenėlio pakraštėlį. Ištyrus paimtus grunto mėginius rasta 375 augalų makroliekanų, 37 žuvų žvynų fragmentai ir 64 smulkių gyvūnų kaulai. Tarp augalų dominavo baltosios balandos (270), bet rasta ir pavienių kitų kultūrinių augalų ar piktžolių liekanų. Struktūros datuojamos apytiksliai XIV–XVII a. arba iki mūrinio užstatymo pradžios.

2022–2023 m. vykdyti archeologiniai tyrinėjimai papildė ankstesnių tyrimų metu surinktą informaciją apie sklype Didžioje g. 3 esančius kultūrinius sluoksnius ir suteikė naujų duomenų apie šios senamiesčio dalies raidą XIV–XIX a. pradžioje. Kasinėjimų metu surinkti radiniai perduoti saugoti į LNM.

3 Didžioji Street

In 2022–2023, detailed excavations were carried out at 3 Didžioji Street in Vilnius, covering a total 53.26 m^2. The excavations identified a cultural layer comprised of 6 horizons that measured 2.1–2.2 m in thickness and spanned the 14th–18th centuries (Figs. 2, 3), along with some finds (Figs. 4–6). A late-20th-century cut relating to the installation of central heating networks had cut through the cultural layer in the centre of the site, almost all the way down to the natural layer (Fig. 1).

The excavations revealed that the area was settled in the 14th–15th centuries, as illustrated by 9 possible postholes cut into the natural layer for fence posts or larger pillars (Fig. 1). The fills of these were sampled for analysis which yielded 375 plant macrofossils, 37 fragments of fish scales, and 64 small animal bones. The layers above were formed between the 15th century and the first half of the 17th century, but intense post-depositional disturbance was noted. This had likely occurred in the first half of the 17th century, as evidenced by finds from this period being recovered at all depths: household pottery, lead seals, bullets, and a shilling of John Casimir Vasa minted in 1661. The surface layers revealed partial floors of the farm buildings that stood here from the second half of the 17th century to the 18th century, as well as evidence of demolition, collapse, or post-fire abandonment.